Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

Herta

Müller

Animalul inimii

Traducere din germană de
NORA IUGA

HUMANITAS
fiction

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

Când tăcem, suntem dezagreabili, spuse Edgar, când vorbim, devenim ridicoli.

Șezuserăm prea multă vreme pe podea, în fața fotografiilor. De atâta stat pe jos, îmi amorțiseră picioarele.

Cu vorbele în gură calci la fel de multe cum ai călca iarba cu picioarele. Dar și cu tăcerea.

Edgar tăcu.

Azi nu-mi pot încă imagina un mormânt. Doar un cordon, o fereastră, o nucă și o funie. Fiecare moarte e pentru mine un sac.

Dacă te-ar auzi cineva, ar zice că ești nebună, spuse Edgar.

Și când îmi imaginez asta e ca și când fiecare mort ar lăsa în urma lui un sac de cuvinte. Mereu îmi vin în minte frizerul și foarfeca de unghii, pentru că morții nu mai au nevoie de ele. Și fiindcă morților nu le mai cad nasturii.

Poate că ei simțeau altfel decât noi că dictatorul este o greșeală, spuse Edgar.

Aveau dovada, pentru că și noi eram în ochii noștri o greșeală. Pentru că în această țară trebuia să umblăm, să mâncăm, să dormim, să iubim pe cineva cu frică,

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

până când aveam din nou nevoie de frizer și de foarfeca de unghii.

Când unul face cimitire numai pentru că umblă, mănâncă și iubește pe cineva, spuse Edgar, atunci acela e o greșeală mai mare decât noi. E o greșeală cât pentru toți, o greșeală atotstăpânitoare.

Iarba ne crește în cap. Când vorbim, o cosim. Dar și când tăcem. Și iarba a doua și a treia cresc la loc cum vor ele. Și totuși, avem noroc.

Lola venea din sudul țării și pe chipul ei se putea citi ținutul acela sărac. Nu știu unde exact, poate pe pomeții obrajilor sau în jurul gurii sau chiar în mijlocul ochilor. Așa ceva e greu de spus, la fel de greu despre un ținut ca și despre un obraz. Toate ținuturile din țară rămăseseră sărace ca și cele din fiecare obraz. Ținutul Lolei, așa cum apărea el pe pomeții obrajilor ei, în jurul gurii sau în mijlocul ochilor, era poate și mai sărac. Mai mult ținut decât peisaj.

Seceta înghite tot, în afară de oi, pepeni și duzi, scrie Lola.

Dar nu ținutul secetos a mânat-o pe Lola la oraș. Ce învăț e egal cu seceta, scrie Lola în caietul ei. Seceta nu observă ce multe știu. Vede numai ce sunt, mai exact cine. Să ajungi ceva la oraș și după patru ani să te întorci în sat. Dar nu jos, pe drumul plin de praf, ci sus, printre crengile duzilor.

Și la oraș erau duzi. Dar nu afară, pe străzi. În curțile interioare. Și nu în prea multe, numai în curțile oamenilor bătrâni erau duzi. Și sub pomi se afla un scaun de sufragerie. Era tapițat cu pluș. Dar plușul era pătat și rupt. Și gaura fusese astupată în partea de dedesubt cu un șomoiog de paie. Paiele se turtiseră de atâta șezut. Atârnau sub scaun ca o coadă.

Dacă mergeai până la scaunul cu plușul decolorat, din coada aceea se distingeau până și firele. Se vedea chiar că fuseseră cândva verzi.

În curțile cu duzi umbra cădea ca liniștea pe un obraz bătrân, așezat pe scaun. Ca liniștea, pentru că nici eu nu m-aștept am să mă duc în aceste curți și nu rămâneam decât rareori. În astfel de prilejuri rare, un fir de lumină, ce cădea întins ca un șnur din vârful pomului pe obrazul bătrân, arăta un ținut îndepărtat. Pe acest fir priveam în sus și în jos. Un fior îmi trecea pe șira spinării pentru că liniștea nu venea din crengile duzilor, ci din singurătatea ochilor din obrazul acela. Nu voiam să fiu zărită de nimeni în aceste curți, să fiu întrebată de nimeni ce caut aici. Nu făceam decât să văd. Priveam duzii îndelung. Și pe urmă, înainte de a pleca, priveam din nou obrazul așezat pe scaun. Pe obraz era un ținut. Vedeam cum un tânăr sau o tânără părăsesc acel ținut cărând după ei un sac cu un dud. Vedeam puzderia de duzi aduși în curțile orașului.

Am citit mai târziu în caietul Lolei: Ce se scoate din ținutul acela se sădește mai târziu în propriul obraz.

Lola a vrut să facă patru ani de rusă. Examenul de admitere fusese ușor deoarece erau locuri berechet la facultate, ca și în școlile din țară. Și rusa nu era decât

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

pentru puțini o dorință. Dorințele sunt grele, scrie Lola, țelurile sunt mai ușoare. Un bărbat care studiază ceva are unghiile curate. În patru ani mă urmează, pentru că unul ca el știe că la țară e boier. Că frizerul îi vine acasă și-și scoate pantofii la ușă. În vecii vecilor să nu mai aud de oi, nici de pepeni, numai de duzi, pentru că frunze avem toți.

Un mic pătrat, o cameră, o fereastră, șase fete, șase paturi, sub fiecare – un cufăr. Lângă ușă, un dulap în perete; pe tavan, deasupra ușii, un difuzor. Corurile muncitorești răsunau de la tavan la perete, de la perete la paturi, până se lăsa noaptea. Atunci se liniștea la fel cu strada din fața ferestrei și cu parcul de afară plin de tufișuri, pe care nu-l străbătea nimeni. Micul pătrat se repeta de patruzeci de ori în fiecare cămin.

Cineva spunea că difuzoarele văd și aud tot ce facem.

Rochiile celor șase fete atârnau înghesuite în dulap, Lola avea cele mai puține rochii. Ea purta rochiile tuturor fetelor. Ciorapii zăceau sub paturi în cufere.

Cineva cânta:

Zice mama că mi-o da,
văleleu, văleleu,
zestre când m-oi mărita,
văleu, văleu, văleleu,
douăzeci de perne mari,
văleleu, văleleu,
tăte pline cu țânțari,

văleu, văleu, văleleu,
douăzeci de perne mici
văleleu, văleleu,
tăte pline cu furnici,
văleu, văleu, văleleu,
douăzeci de perne moi,
văleleu, văleleu,
tăte pline de nevoi,
văleu, văleu, văleleu.

și Lola ședea pe podea lângă pat și-și deschise cufărul. Scotoci în grămada de ciorapi și ridică un ghemotoc de picioare, de degete și de călcâie amestecate de-a valma. Lăsă ciorapii să alunece pe dușumea. Mâinile Lolei tremurau și avea mai mult de doi ochi în obraz. Mâinile îi erau goale și se agitară mai mult de două ori prin aer. În aer erau tot atâtea mâini câți ciorapi erau pe jos.

Ochii, mâinile și ciorapii nu se mai suportau într-un cântec cântat peste două paturi. Cântat în picioare de un căpșor mic care se clătina cu o cută de amărăciune pe frunte. Un cântec din care cuta dispăru pe dată.

Sub fiecare pat era un cufăr plin cu ciorapi de bumbac învălmășiți. În toată țara li se zicea ciorapi cu patent pentru fete care voiau dresuri netede și subțiri ca un abur. Și fixativ pentru păr voiau fetele și rimel pentru gene și lac de unghii.

Sub pernele de la capul patului se aflau șase cutiuțe cu rimel. Șase fete scuipau în cutiuțe și amestecau în

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

negreală cu scobitori până coca aceea ca smoala se lipea. Atunci își deschideau ochii mari. Scobitoarea zgâria pleoapa, genele deveneau negre și dese. Dar peste o oră în gene apăreau spărturi gri. Scuipatul se uscase și negreala cădea pe obraji.

Fetele acceptau negreala pe obraji, tușul de gene pe față, numai negrul de fum de la fabrici nu. Fetele voiau multe dresuri subțiri ca un abur, pentru că ochiurile fugeau atât de ușor și ele trebuiau să le prindă la glezne și pe pulpe. Să le prindă și să le lipească imediat cu ojă.

O să fie greu să ții albe cămășile unui domn. Dar o să fie o plăcere când va veni cu mine în uscăciunea aceea, peste patru ani. Și dacă va reuși să orbească drumeții în sat cu albul cămășilor lui, pentru mine o să fie o plăcere. Și dacă este un domn la care vine frizerul acasă și-și lasă pantofii la ușă. O să fie greu să ții cămășile albe la atâta murdărie în care puricii își fac de cap, scrie Lola.

Lola spunea: Purici până și pe scoarța copacilor. Cineva spunea: Nu sunt purici, sunt păduchi, păduchi de frunză. Lola scrie în caietul ei: Puricii de frunză sunt și mai și. Cineva spunea că nu trag la om, pentru că oamenii n-au frunze. Lola scrie: Trag la orice, când arde soarele, trag chiar și la vânt. Pentru că toți avem frunze. Frunzele cad când nu mai creștem fiindcă s-a dus copilăria. Și frunzele se întorc când ne chircim, pentru că iubirea s-a dus. Frunzele cresc cum vor ele, scrie Lola, ca iarba adâncă. Doi, trei copii în sat nu au frunze, au, în schimb, o copilărie lungă. Sunt copii singuri la părinți, pentru că tatăl și mama lor sunt oameni

cu carte. Puricii de frunză fac din copiii mai mari copii mai mici, dintr-unul de patru ani unul de trei, dintr-unul de trei unul de un an. Și unul abia de o jumătate de an, scrie Lola, și unul abia născut. Și, cu cât puricii de frunză fac mai mulți frați, cu atât se scurtează copilăria.

Un bunic spune: Foarfeca mea de vie. Îmbătrânesc și mă fac tot mai scund și mai slab. Dar unghiile mele cresc tot mai repede și mai groase, își tăia unghiile cu foarfeca de vie.

Un copil nu se lasă să i se taie unghiile. Doare, spune copilul. Mama leagă copilul cu cordoanele de la rochii de scaun. Copilul are ochi tulburi și țipă. Foarfeca de unghii îi cade mamei des din mână. Pentru fiecare deget cade foarfeca pe jos, gândește copilul.

Pe un cordon, pe cel verde ca iarba, picură sânge. Copilul știe: Când sângerezi, mori. Ochii copilului sunt umezi și văd cum mamei i se spălăcesc trăsăturile. Mama iubește copilul. Îl iubește ca pe un viciu și nu se poate abține deoarece conștiința ei este la fel de legată de iubire ca și copilul de scaun. Copilul știe: Mama trebuie să taie mâinile în iubirea ei captivă. Trebuie să-și vâre degetele tăiate în buzunarul capotului și să meargă în curte, ca și când degetele ar trebui aruncate. Acolo, în curte, unde nu o mai vede nimeni, va trebui să mănânce degetele copilului.

Copilul bănuiește că seara mama va minți și va da afirmativ din cap când bunicul o va întreba: Ai aruncat degetele.

Și ce va face el însuși seara bănuiește copilul. Că va spune *degetele le-a*, că va descrie tot.

Libris.RO
Respect pentru oameni și cărți

A ieșit cu degetele afară, în bătătură. A mers prin iarbă. Și în grădină a fost, pe cărare și pe răzor. A mers de-a lungul peretelui și în spatele lui. A trecut pe la dulapul de scule cu șuruburi. Și pe la dulapul de haine. A plâns în dulap. Și-a șters obrajii cu o mână. Cealaltă și-a scos-o din buzunarul capotului și și-a vârât-o în gură. A repetat întruna această mișcare.

Bunicul își acoperă gura cu palma. Poate că vrea să arate aici în odaie cum se mănâncă afară în curte degetele, se gândește copilul. Dar mâna bunicului nu se clintește.

Copilul vorbește mai departe. În timp ce povestește, îi rămâne ceva pe limbă. Copilul se gândește, numai adevărul poate să fie, doar el stă pe limbă ca un sâmbure de cireașă, care nu vrea să se ducă pe gât. Cât timp glasul suie, vorbind în ureche, așteaptă adevărul. Dar, de îndată ce tace, totul e minciună, se gândește copilul, pentru că adevărul s-a și dus pe gât. Pentru că gura *a mâncat* cuvântul, nu l-a rostit.

Cuvântul nu-i vine copilului pe buze. Doar atât: A fost la prun. Pe cărarea din grădină nu a strivit omida, pantoful ei a ocolit-o.

Bunicul își lasă ochii în jos.

Mama schimbă discuția și acum ia ac și ață din dulap. Se așază pe scaun și-și netezește capotul până ce i se vede buzunarul. Face nod la ață. Mama trișează, se gândește copilul.

Mama coase un nasture. Ața proaspăt cusută acoperă ața veche. Ceva este adevărat în înșelătoria mamei, pentru că nasturele de la capotul ei se ține mai slab.

De aceea e cusut cu ața cea mai groasă. Și lumina becului are un filament ca ața.

Apoi copilul închide ochii, în spatele ochilor închiși atârnă mama și bunicul de o funie din lumină și ață deasupra mesei.

Nasturele cu ața cea mai groasă va ține cel mai mult. Mama nu-l va pierde niciodată, se gândește copilul, mai curând se va sparge.

Mama aruncă foarfeca în dulapul de rufe. Ziua următoare și, începând de atunci, în fiecare miercuri, frizerul bunicului vine în odaie.

Bunicul spune: Frizerul meu.

Frizerul spune: Foarfeca mea.

În Primul Război Mondial mi-a căzut părul, spune bunicul. Când am chelit de tot, frizerul companiei mi-a frecat pielea capului cu suc de frunze. Părul mi-a crescut din nou. Mai frumos decât înainte, îmi zicea frizerul companiei. Îi plăcea să joace șah. Ideea cu sucul de frunze i-a venit frizerului companiei fiindcă aduceam crengi încărcate de frunze din care am cioplit un joc de șah. Același copac avea ramuri cenușii și roșii. Am cioplit o jumătate din figurile de șah mai închise la culoare și cealaltă mai deschise. Ramurile de culoare deschisă deveneau mai întunecate abia toamna târziu. Copacii aveau ambele culori pentru că ramurile cenușii întârziau în fiecare an mult în creștere. Cele două culori erau foarte potrivite pentru figurile mele de șah, spunea bunicul.

Frizerul îi taie mai întâi bunicului părul. Bunicul stă pe scaun fără să-și miște capul. Frizerul spune:

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

Dacă nu-ți tai părul, capul devine un adevărat buruieniș. În acest timp, mama leagă copilul de scaun cu cordoanele rochiilor ei. Frizerul spune: Dacă nu-ți tai unghiile, degetele se fac niște lopeți. Numai morții au voie să poarte așa ceva.

Dezlegați, dezlegați.

Dintre toate cele șase fete din pătratul acela, Lola avea cele mai puține dresuri subțiri ca un abur. Și, după ce că erau puține, trebuia să și le mai și lipească la glezne și pe pulpe cu ojă. Chiar și pe coapse. Ochiurile fugeau când Lola nu putea să le prindă, pentru că și ea trebuia să fugă pe stradă, pe trotuar sau prin hățișurile parcului.

Lola trebuia să fugă după sau să fugă de, cu dorința ei care râvnea cămăși albe. Această dorință rămânea săracă până și în șansa ei cea mai exterioară, întocmai ca ținutul de pe obraz.

Uneori Lola nu mai putea să prindă ochiurile fugare pentru că era în ședință. La catedră, spunea Lola, fără să-și dea seama ce mult îi plăcea acest cuvânt.

Lola își atârna seara dresul cu picioarele afară pe fereastră. Nu picurau pentru că ciorapii nu erau niciodată spălați. Atârnau la fereastră de parcă ar fi fost în ei chiar picioarele Lolei, degetele și călcâiele puternice, pulpele rotunde și genunchii. Ar fi fost în stare să umble fără Lola prin hățișurile parcului în orașul întunecat.

Cineva din pătratul acela întrebă: Unde e foarfeca mea de unghii. Lola spuse: În buzunarul paltonului.

Cineva întrebă: În care, în al tău, cum, și ieri ai luat-o cu tine. Lola spuse: În tramvai, și puse foarfeca de unghii pe pat.

Lola își tăia mereu unghiile în tramvai. Călătorea adesea fără nici o țintă. În timp ce vagonul mergea, ea tăia și pilea și-și împingea cu dinții pielița unghiilor înspre margine, până ce semiluna fiecărei unghii ajungea mare cât o fasole albă.

În stații, Lola își vâra foarfeca în geantă și privea spre ușă când se urca cineva. Pentru că ziua se urcă mereu cineva, așa, de parcă ne-am cunoaște, scrie Lola în caietul ei. Dar, când e noapte, atunci același ins se urcă așa, de parcă m-ar căuta.

Noaptea, când nimeni nu mai umbla pe afară, pe străzi și prin hățișurile parcului, când asculta vântul și aerul nu mai era decât un foșnet, Lola își punea dresul subțire ca un abur. Și înainte de a închide ușa pe dinafară, în lumina pătratului, se vedea că Lola avea picioare duble. Cineva întrebă: Unde te duci. Dar pașii Lolei tropăiau deja pe coridorul lung și pustiu.

Poate că în primii trei ani, în acest pătrat, mă numeam cineva. Pentru că toate puteau pe atunci să se numească cineva, în afară de Lola. Pentru că cineva din acel pătrat luminat n-o iubea pe Lola. Acest cineva eram toate.

Cineva se duse la fereastră și nu văzu jos nici o stradă și nici o Lola trecând. Doar o pată mică săltând.

Lola mergea la tramvai. Când cineva se urca la stația următoare, ea făcea ochii mari.

Pe la miezul nopții nu urcau decât bărbații care ieșeau din tura de noapte de la fabrica de detergenți